

P. Kwak K. Puj'05

P.P. Kwasnicki
KIEROWNIK REFERATU

Rafał Pujos

14. 07. 2021

Bydgoszcz, dnia *13* lipca 2021 r.

ZASTĘPCA DYREKTORA WYDZIAŁU

Sebastian Fifeński

WGK-III.7012.88.2021.JM

ID: *2474981*

14. 07. 2021

URZĄD MIASTA BYDGOSZCZY
WYDZIAŁ INWESTYCJI MIASTA

data wpływu *14 -07- 2021*

nr wpływu .....

liczba załączników .....

Pan
Bogdan Tyborski
Dyrektor
Wydziału Inwestycji Miasta

Temat: dotyczy inwestycji Miasta pn. „Zagospodarowanie skweru przy ul. Błędzimskiej na osiedlu Piaski w Bydgoszczy” (Program BBO).

W odpowiedzi na Państwa pismo znak WIM-II.7011.52.2020.PN z dnia 17.06.2021 r. (data wpływu do Wydziału Gospodarki Komunalnej (dalej WGK) dnia 17.06.2021 r.), w sprawie wydania wytycznych dla inwestycji Miasta pn. „Zagospodarowanie skweru przy ul. Błędzimskiej na osiedlu Piaski w Bydgoszczy” (Program BBO), przesyłam uwarunkowania dot. zagadnień komunalnych.

1. Celem projektu, powinno być:

- a. stworzenie kompozycji roślinno – architektonicznej, w powiązaniu z przyległymi terenami zabudowy mieszkaniowej oraz w nawiązaniu do przyległych terenów zieleni o charakterze naturalnym;
- b. przestrzeń objęta projektem powinna posiadać indywidualny charakter, dopasowany do potrzeb mieszkańców, z wyłączeniem funkcji zlokalizowanych na terenie sąsiednich ogrodów przydomowych,
- c. należy zlikwidować przyuliczny, surowy charakter przestrzeni, wynikający z bezpośredniego sąsiedztwa ulic,
- d. główną część rekreacyjną należy lokować w miarę możliwości w centralnej części, na przestrzeni dotychczas utwardzonej, gdzie struktura gruntu jest zdegradowana.

2. Zieleni istniejąca i projektowana:

- a. projekt należy opracować na zaktualizowanej w zakresie drzew i krzewów mapie do celów projektowych,
- b. istniejący zdrowy drzewostan należy przeznaczyć do zachowania i adaptacji,
- c. elementy zagospodarowania terenu należy planować w miarę możliwości poza systemem korzeniowym istniejących drzew; obowiązuje zakaz zasypywania drzew, obkładania kamieniami i podnoszenia gruntu powyżej obecnego poziomu terenu,
- d. zabrania się poruszania się ciężkim sprzętem w obrębie rzutu koron drzew,
- e. należy planować:
  - układ roślin i skład gatunkowy gwarantujący atrakcyjność kompozycji przez cały rok,

- w pierwszej kolejności należy stosować rośliny o małych wymaganiach wodnych i glebowych, z uwagi na pogłębiającą się suszę i istniejące uwarunkowania glebowe,
  - kompozycje drzew i krzewów należy tworzyć z przewagą roślin odpornych na suszę,
  - w miejscach gdzie rabaty mogą ulegać zniszczeniu przez ruch pojazdów (np. na zakrętach) nie należy planować roślin lub planować z jednoczesnym ich zabezpieczeniem przed zniszczeniem,
  - wskazane jest zastosowanie przy miejscach eksponowanych roślin miiododajnych i atrakcyjnie kwitnących,
  - od strony ulic należy wprowadzić rozwiązania roślinne lub/i architektoniczne służące optycznemu oddzieleniu ulicy i ograniczeniu hałasu, aby uzyskać enklawę o wypoczynkowym charakterze,
- f. w celu okresowego podlewania roślin należy zapewnić punkty poboru wody,
- g. należy przewidzieć wymianę gruntu rodzimego w miejscach nasadzeń,
- h. w przypadku zbliżenia nowych nasadzeń do infrastruktury podziemnej należy przewidzieć jej stosowne zabezpieczenie przed penetracją systemu korzeniowego, w celu zachowania bezpieczeństwa infrastruktury; sposób zabezpieczenia uzgodnić z gestorami infrastruktury podziemnej,
- i. nasadzenia należy planować wg „Wytycznych sadzenia i pielęgnacji drzew na terenach będących własnością Miasta Bydgoszcz i Skarbu Państwa we władaniu Miasta Bydgoszcz” oraz „Wytycznych sadzenia i pielęgnacji krzewów na terenach będących własnością Miasta Bydgoszcz i Skarbu Państwa we władaniu Miasta Bydgoszcz” planowane powierzchniowo krzewów, bylin, traw w projekcie podawać również w m², ewentualnie można zaproponować do akceptacji Ogrodnika Miejskiego inne warunki sadzenia roślin o mniejszych wymiarach i naturalistycznym charakterze (np. tworzenie remiz, enklaw o charakterze naturalnego lasu itd.),
- j. trawniki należy planować z uzupełnieniem podłoża i o składzie gatunkowym mieszanki traw właściwym do siedliska, trawniki winny być objęte przez wykonawcę prac pielęgnacją w okresie co najmniej 1 roku, do czasu ich prawidłowego zadarnienia; należy stosować mieszanki traw min. pięciogatunkowe zgodnie z „Wytycznymi zakładania i pielęgnacji trawników”, można również zaproponować murawy naturalne (łąki) – ich skład wymaga akceptacji Ogrodnika Miejskiego.
- 3. Elementy zagospodarowania terenu:**
- a. oświetlenie o charakterze parkowym należy projektować poza zakresem korony drzew,
- b. układ i rodzaj nawierzchni drogowych należy:
- zaprojektować z uwzględnieniem ich walorów użytkowych, ułatwiających utrzymanie estetyki i sprawności użytkowej ciągów pieszych w okresie całego roku,

- określić sposób obsługi technicznej rewaloryzowanej przestrzeni, obszary wykorzystywane do poruszania się pojazdów winny posiadać odpowiednie podbudowy,
  - dla ścieżek wskazane jest zastosowanie nawierzchni żwirowych stabilizowanych typu Hansegrande lub równoważnych,
  - stosować rozwiązania zapewniające naturalną retencję i wykorzystanie wód opadowych na terenie rewaloryzowanym,
- c. ławki (również ławki dla seniorów i młodzieży) oraz kosze należy planować w modelach sprawdzonych na terenach publicznych w Bydgoszczy tj. wandaloodpornych, prostych w eksploatacji – identycznych lub spójnych z elementami już zastosowanymi na innych terenach zieleni miejskiej; w przypadku nadania leśnego charakteru przestrzeni wskazane jest stosowanie ławek z kłód drzewnianych, dopuszcza się stworzenie miejsc do wypoczynku pod zadaszeniem - max. jedna altana,
- d. sposób zagospodarowania od strony ulic powinien skutecznie zabezpieczać przed wjeżdżaniem i parkowaniem samochodów (np. odpowiednie nasadzenia, bariery architektoniczne, itp.),
- e. należy ograniczać ilość nawierzchni utwardzonych,
- f. użyte materiały do budowy nawierzchni winny być trwałe i estetyczne, np. nawierzchnie z kamieni szlachetnych, mineralne stabilizowane typu Hansegrand lub równoważnej itp.

Jednocześnie proponuję, aby na etapie roboczym, już po stworzeniu wstępnych rozwiązań, były one konsultowane z WGK, z kolei elementy małej architektury z Plastykiem Miejskim.

W ocenie WGK w zespole opracowującym projekt powinna być osoba z wykształceniem (magisterskim/inżynierskim lub II stopnia) z zakresu architektury krajobrazu lub ogrodnictwa o specjalności kształtowanie terenów zieleni), wspierana przez architekta i projektantów branżowych.

W razie potrzeby dopracowania przedstawionych wytycznych lub zmiany zapisów, jesteśmy do dyspozycji pracowników WIM.

DYREKTOR WYDZIAŁU

Wiesław Zawistowski

Załączniki:

1. Wytyczne sadzenia i pielęgnacji drzew na terenach będących własnością Miasta Bydgoszcz i Skarbu Państwa we władaniu Miasta Bydgoszcz.
2. Wytyczne sadzenia i pielęgnacji krzewów na terenach będących własnością Miasta Bydgoszcz i Skarbu Państwa we władaniu Miasta Bydgoszcz.
3. Wytyczne zakładania i pielęgnacji trawników.

Do wiadomości:

Wydział Gospodarki Komunalnej Ref. IV.

Wytyczne sadzenia i pielęgnacji krzewów na terenach będących własnością Miasta Bydgoszcz i Skarbu Państwa we władaniu Miasta Bydgoszcz

- 1) Materiał roślinny:
  - a) krzewy pojemnikowane, o wykształconym pokroju, z minimum 3-5 pędami, co najmniej 30 cm wysokości i 30 cm szerokości (pojemnik C3) wg wielkości szczegółowo określonej w koncepcji, planie lub projekcie nasadzeń, wymagane całkowite przerośnięcie bryły w pojemniku (co najmniej roczne, niedopuszczalne zawinięte korzenie w donicy), rośliny zdrowe, bez uszkodzeń na pędach,
  - b) wady niedopuszczalne materiału roślinnego: uszkodzenia mechaniczne roślin, ślady żerowania szkodników, oznaki chorobowe, zwiędnięcie, pomarszczenie, pęknięcia i martwica na korze korzeni i części nadziemnych, uszkodzenie lub przesuszenie bryły korzeniowej, zawinięte korzenie w donicy.
  - c) wymagana akceptacja materiału roślinnego przez inspektora Wydziału Gospodarki Komunalnej (WGK), przed realizacją nasadzeń.
- 2) Miejsce sadzenia - zgodnie z koncepcją, planem lub projektem nasadzeń, lokalizacja ustalona w terenie z inspektorem WGK-a, w przypadku nasadzeń wg zatwierdzonego projektu budowlanego wymagane geodezyjne wyznaczenie miejsc nasadzeń.
- 3) Sadzenie krzewów:
  - a) przygotowanie gruntu pod rośliny (skupinę), poprzez wykorytowanie całej powierzchni przeznaczonej na skupiny na głębokość 30 cm,
  - a) wykorytowane powierzchnie zgłosić inspektorowi WGK celem dokonania odbioru przez niego kontroli i akceptacji,
  - b) obszary przeznaczone pod nasadzenia uzupełnić 15 cm warstwą ziemią ogrodniczej (z udziałem co najmniej 15 % gliny, zawartość materii organicznej 5%, o pH 5,7 – 6,5), o strukturze gruzełkowatej i wolnej od chwastów trwałych (perz, topinambur, oset, itp.), z dodatkiem hydrożelu i obornika granulowanego (wg zaleceń producentów),
  - c) uzupełnić wykopy ziemią ogrodniczą 5 cm poniżej przyległych terenów, zagęszczając poszczególne warstwy gruntu wodą,
  - d) w przygotowane podłoże, poniżej 5 cm od przyległych nawierzchni, posadzić rośliny, a następnie uzupełnić warstwą kory do wysokości przyległych nawierzchni (ok. 5 cm grubości),
  - e) wykonać cięcia korygujące z posmarowaniem ran środkiem grzybobójczym,
  - f) wywieźć odpady.
- 4) Pielęgnacja nasadzonych krzewów:
  - a) pielęgnacja co najmniej trzy lata od momentu posadzenia, wskazane jest prowadzenie jej przez Wykonawcę prac w całym okresie trwałości projektu finansowanego ze środków zewnętrznych,
  - b) w okresie pielęgnacji należy: systematyczne podlewanie roślin w okresie wegetacji (od maja do września - co ok. 2 tygodnie), nawożenie co najmniej

- raz w sezonie wegetacyjnym (wiosną) nawozami o przedłużonym działaniu, odchwaszczanie skupin co najmniej raz w miesiącu w okresie wegetacji (od maja do września), uzupełnianie kory wiosną każdego roku,
- c) w okresie pielęgnacji wymagana wymiana roślin nieprawidłowo rozwijających się, zasychających i suchych niezwłocznie po stwierdzeniu tego faktu, najpóźniej w ciągu 14 dni od zgłoszenia takiej konieczności wykonawcy nasadzeń przez inspektora WGK lub w terminach określonych umową,
- 5) Ewidencja krzewów w zasobach Miejskiej Pracowni Geodezyjnej - wymagane zgłoszenie posadzonych krzewów do ewidencji.

UWAGA:

1. Na terenach pasa drogowego wymagany jest również nadzór nad pracami ogrodniczymi, o których mowa powyżej inspektora ds. zieleni Zarządu Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej (ZDMiKP).

KIEROWNIK REFERATU
Ogrodnik Miejski

Bogna Rybacka

Wytyczne sadzenia i pielęgnacji drzew na terenach będących własnością Miasta Bydgoszcz i Skarbu Państwa we władaniu Miasta Bydgoszcz

- 1) Materiał roślinny:
  - a) drzewa liściaste o pokroju alejowym, pień prosty i prawidłowo rozwinięty, korona rozpoczynająca się na wysokości 2,2 m, korona uformowana z jednym przewodnikiem i równomiernie umieszczonymi gałęziami bocznymi o rocznych przyrostach typowych dla gatunku, obwód pnia na wysokości 1 m 16-18 cm, a dla drzew szczególnych tj.: bardzo wolno rosnących, rzadko sadzonych i kolekcjonerskich obwód pnia 14-16 cm,
  - b) drzewa iglaste wysokości min. 1,5 m, pień prosty i prawidłowo rozwinięty z jednym przewodnikiem i równomiernie umieszczonymi gałęziami bocznymi od podstawy do wierzchołka o rocznych przyrostach typowych dla gatunku.
  - c) drzewa min. 3 krotnie szkółkowane, zdrowe, bez uszkodzeń na korze i pędach,
  - d) drzewa pojemnikowane, jeśli realizacja nasadzeń w okresie od 15 kwietnia do 15 października (wielkość pojemnika min. 10 l, przerośnięta bryła korzeniowa min. 1 rok, niedopuszczalne zawinięte korzenie w donicy), w pozostałym okresie z bryła korzeniową (zabezpieczoną materiałem naturalnym, w siatce z drutu),
  - e) wady niedopuszczalne materiału roślinnego: uszkodzenia mechaniczne roślin, odrosty podkładki poniżej miejsca szczepienia, ślady żerowania szkodników, oznaki chorobowe, zwiędnięcie, pomarszczenie, pęknięcia i martwica korzeni i części nadziemnych, uszkodzenia pąka szczytowego przewodnika, złe zrośnięcie odmiany szczepionej z podkładką, uszkodzenie lub przesuszenie bryły korzeniowej,
  - f) wymagana akceptacja materiału roślinnego przez inspektora Wydziału Gospodarki Komunalnej (WGK), przed realizacją nasadzeń.
- 2) Miejsce sadzenia - zgodnie z koncepcją, planem lub projektem nasadzeń, lokalizacja ustalona w terenie z inspektorem WGK-a, w przypadku nasadzeń wg zatwierdzonego projektu budowlanego wymagane geodezyjne wyznaczenie miejsc nasadzeń.
- 3) Sadzenie drzew:
  - a) wykopać doły pod każde drzewo o wymiarach odpowiadających wielkości 1,0 m³ w przypadku realizacji nasadzeń na glebach ciężkich (żywnych) i 1,5 m³ na glebach lekkich i nasypanych,
  - b) wypełnienie wykopanych dołów ziemią ogrodniczą (1,0 – 1,5 m³ pod każde drzewo) o pH właściwym dla danego gatunku sadzonych drzew, (z udziałem co najmniej 15 % gliny, zawartość materii organicznej 5%, o strukturze gruzełkowatej i wolnej od chwastów trwałych (perz, topinambur,

oset, itp.), z dodatkiem hydrożelu i obornika granulowanego (wg zaleceń producentów),

- c) dopuszcza się pozostawienie i wykorzystanie urobku do zasypania drzew gruntu gliniastego, próchnicznego, jednak nie więcej niż 50% urobku, wyłącznie w uzgodnieniu i po akceptacji inspektora WGK, pozostały urobek wywieźć,
  - d) wykopane doły należy zgłosić inspektorowi WGK celem dokonania odbioru przez niego kontroli i akceptacji,
  - e) posadzić drzewa z uzupełnieniem podłoża, zagęścić grunt i obficie podlać,
  - f) wykonać miski wokół drzew o średnicy 1 m, z zagłębieniem 5 cm poniżej istniejącego terenu (lub chodnika, wydzielenia krawężnikiem itd.), misa po uzupełnieniu korą powinna pozostawać na poziomie przyległych obszarów,
  - g) opalikować drzewa:
    - i) liściaste:
      - na terenach w bezpośrednim sąsiedztwie jezdni i ciągów komunikacyjnych: cztery pale drewniane dł. ok. 2,5 m (po wbiciu pala ok. 1,5 m powinno pozostać nad gruntem) impregnowane środkami (bezbarwnymi) przedłużającymi trwałość drewna, pale o średnicy 6 cm, ustabilizowane poprzecznie półwałkami długości ok. 60-70 cm i średnicy 6 cm na dwóch wysokościach (dolna listwa podwójna, górna pojedyncza, górne krótsze), drzewo ustabilizowane do pali pasami,
      - na terenach oddalonych od jezdni i ciągów komunikacyjnych: trzy pale drewniane dł. ok. 2,5 m (po wbiciu pala ok. 1,5 m powinno pozostać nad gruntem) impregnowane środkami (bezbarwnymi) przedłużającymi trwałość drewna, pale o średnicy 6 cm, ustabilizowane poprzecznie półwałkami długości ok. 60-70 cm i średnicy 6 cm na dwóch wysokościach (dolna listwa podwójna, górna pojedyncza, górne krótsze), drzewo ustabilizowane do pali pasami,
    - ii) iglaste:
      - zabezpieczenie drzew pięcioma palami drewnianymi o średnicy 5 cm i dł. ok. 1,5 m (po wbiciu pala ok. 0,6 m powinno pozostać nad gruntem) impregnowanymi środkami (bezbarwnymi) przedłużającymi trwałość drewna, całość zabezpieczona siatką ogrodniczą ok. 2,5 mb (metalową w kolorze grafitowym) wysokości min. 40 cm przytwierdzoną stabilnie do pali drewnianych),
  - h) wyściółkować miski korą, warstwą gr. 5 cm,
  - i) wykonać cięcia korygujące z posmarowaniem ran środkiem grzybobójczym,
  - j) wywieść odpady.
- 4) Pielęgnacja nasadzonych drzew:

- a) pielęgnacja co najmniej trzy lata od momentu posadzenia, wskazane jest prowadzenie jej przez Wykonawcę prac w całym okresie trwałości projektu finansowanego ze środków zewnętrznych,
  - b) w okresie pielęgnacji należy: systematycznie podlewać rośliny w okresie wegetacji (od maja do września - co ok. 2 tygodnie), nawozić co najmniej raz w sezonie wegetacyjnym (wiosną) nawozami o przedłużonym działaniu, usuwać odrosty, odchwaszczać misy wokół drzew co najmniej raz w miesiącu w okresie wegetacji (od maja do września), uzupełniać paliki i poprawić wiązania na bieżąco, poprawiać misy wokół drzew i uzupełniać korą wiosną każdego roku,
  - c) w okresie pielęgnacji wymagana wymiana roślin nieprawidłowo rozwijających się, zasychających i suchych niezwłocznie po stwierdzeniu tego faktu, najpóźniej w ciągu 14 dni od zgłoszenia takiej konieczności wykonawcy nasadzeń przez inspektora WGK lub w terminach określonych umową,
  - d) usunięcie palików i wiązań po okresie 3 letniej pielęgnacji, pozostawić paliki w uzasadnionych przypadkach po uzgodnieniu i akceptacji inspektora WGK.
- 5) Ewidencja drzew w zasobach Miejskiej Pracowni Geodezyjnej - wymagane zgłoszenie posadzonych drzew do ewidencji.

UWAGA:

1. Na terenach pasa drogowego wymagany jest również nadzór nad pracami ogrodniczymi, o których mowa powyżej inspektora ds. zieleni Zarządu Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej (ZDMiKP).

CIEROWNIK REFERATU
Ogrodnik Miejski
Bogna Rybacka

Wytyczne zakładanie i pielęgnacja trawnika

Opis realizacji trawników

Skład proponowanej mieszanki traw :

GATUNEK	SKŁAD	Przykładowe odmiany
Życica trwała	15%	ETERLOU/LIBRONCO/TURFGOLD
Kostrzewa czerwona rozłogowa	30%	RED SKIN/LITANGO/HIGHTOWER
Kostrzewa czerwona kępowa	30%	WILMA/RAISA/DORIANNA
Kostrzewa szczeciniasta (owcza)	15%	BORNITO/BORVINA
Wiechlina łąkowa	10%	LIMOUSINE/ZEPTOR/LIBERLIN
Zalecana norma wysiewu	25 g/m ²	

Założenie trawnika– zakres czynności:

- usunięcie zdegradowanej darniny wraz z wywozem odpadów,
- nawiezenie warstwy gleby urodzajnej minimum 10 cm, wolnej od zanieczyszczeń i nasion chwastów, wysianie nawozu wieloskładnikowego z przewagą związków azotu, przekopanie z gruntem rodzimym na głębokość około 25 cm,
- wypoziomowanie i wyrównanie nawierzchni poprzez wałowanie,
- wysianie mieszanki nasion traw gazonowych (minimum 5 gatunków, o udziale kostrzewy czerwonej, szczeciniastej i owczej powyżej 60 %, mietlic około 30%, życie poniżej 10%; niedopuszczalny jest udział traw pastewnych); wysiew równomierny, aby uzyskać jednorodny trawnik, nasiona należy wymieszać z wierzchnią warstwą gruntu, po czym uwałować,
- nawadnianie powierzchni trawnika w czasie kiełkowania nasion, aby nie dopuścić do przesuszenia,
- wałowanie trawnika po osiągnięciu około 8 cm, celem zainicjowania krzewienia traw,
- wykonanie pierwszego koszenia po wałowaniu, po osiągnięciu wysokości trawy około 8-9 cm, po zaobserwowaniu właściwego ukorzenia trawy, z zachowaniem ostrożności celem uniknięcia wyrywania młodej trawy przez kosiarkę.

Pielęgnacja trawnika, polegająca na:

- areacja (wertykulacja) – 1 x w sezonie – wiosną w kolejnym sezonie po założeniu trawnika,
- nawożenie – 2x w sezonie (wiosna, jesień – zastosowanie nawozu właściwego dla sezonu agrotechnicznego)
- koszenie trawy – w miarę potrzeb (min. 2 razy w miesiącu), utrzymywanie wysokości trawnika nie większej niż 5 cm.

